

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2006 vp

Hallituksen esitys laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 28 päivänä helmikuuta 2006 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta (HE 3/2006 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Tiina Astola, oikeusministeriö
- hallitussihteeri Johanna Huovinen ja ylitarkastaja Päivi Kemppi, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkimusprofessori Elina Hemminki, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

- esittelijäneuvos Arja Myllynpää, Terveystieteiden tutkimuskeskus
- Perheasiain yksikön johtaja Martti Esko, Kirkkohallitus
- pääsihteeri Ritva Halila, Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta
- osastonylilääkäri Aila Tiitinen, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
- ylilääkäri Anne-Maria Suikkari, Väestöliitto
- LT, naistentautien ja synnytysten erikoislääkäri Tarja Olkinuora, Felicitas Klinikka
- puheenjohtaja Pauliina Pihlaja-Mikkonen, Lapsettomien tuki ry
- perhesosiologi Juha Jämsä, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry
- professori Tuula Tamminen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut dosentti Tytti Solantaus.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki hedelmöityshoidoista ja laki isyyslain muuttamisesta.

Ehdotetussa laissa hedelmöityshoidoista säädettäisiin sellaisen hedelmöityshoidon antamisesta, jossa sukusolu tai alkio viedään naiseen raskauden aikaansaamiseksi. Tällaista hoitoa ovat muun muassa keinosiemennys ja koeputki-hedelmöitys. Laki koskisi myös sukusolujen ja

alkioiden luovuttamista ja varastointia hedelmöityshoitoa varten.

Hoidossa saataisiin käyttää hoitoa saavien omia tai luovutettuja sukusoluja sekä omia tai luovutettuja alkioita. Sijaissynnyttäjän käyttöä ei ehdoteta sallittavaksi. Laissa ei säädettäisi hedelmöityshoidon eri menetelmistä.

Hedelmöityshoidon antamiselle ei laissa asettaisi parisuhdevaatimusta. Hoitoa ei kuitenkaan saisi antaa, jos on ilmeistä, että syntyvälle lapselle ei voida turvata tasapainoista kehitystä.

Kenenkään sukusoluja tai alkioita ei saisi käyttää hedelmöityshoidossa ilman hänen suostumustaan. Hedelmöityshoidossa ei myöskään saisi käyttää sukusoluja eikä alkioita, joiden perimään on puututtu tai joita on käytetty tutkimustoiminnassa, eikä toisintamalla saatuja alkioita. Lapsen ominaisuuksiin vaikuttaminen sukusoluja tai alkioita valikoimalla olisi mahdollista vain, jos siten pyritään turvaamaan syntyvän lapsen terveys tai se, että lapsi muistuttaa ulkonäöltään vanhempaansa. Saman luovuttajan sukusoluja saataisiin käyttää enintään viidelle hoitoa saavalle. Luovutettuja sukusoluja ja alkioita saataisiin käyttää kymmenen vuoden ajan niiden luovutuksesta.

Sukusoluja saisi luovuttaa hedelmöityshoidossa käytettäväksi 18 vuotta täyttänyt henkilö, joka on hyväksytty terveystarkastuksessa.

Luovutetusta sukusolusta syntyneellä lapsella olisi 18 vuotta täytettyään oikeus saada tietää sukusolun luovuttajan henkilöllisyys. Terveystieteiden oikeusturvakeskus pitäisi rekisteriä

sukusolujen luovutuksista ja luovuttajien henkilöllisyydestä.

Hedelmöityshoitoa saisivat antaa sekä sukusoluja ja alkioita varastoida siihen luvan saaneet terveydenhuollon toimintayksiköt sekä hedelmöityshoitoon perehtyneet erikoislääkärit. Luvan myöntäisi hakemuksesta Terveystieteiden oikeusturvakeskus.

Isyyslakiin ehdotettujen muutosten mukaan lapsen isä on se mies, joka parisuhteessa on antanut suostumuksensa hedelmöityshoidon antamiseen. Aviomiehen isyyttä ei voitaisi kumota, jos lapsi on syntynyt hänen suostumuksellaan annetusta hedelmöityshoidosta. Avioliiton ulkopuolella hedelmöityshoidon avulla syntyneen lapsen osalta miehen isyys voitaisiin vahvistaa tunnustamisella tai oikeudenkäynnissä. Sama koskee sellaisen miehen isyyttä, joka on suostunut siihen, että hänen luovuttamiaan siittiöitä saadaan käyttää hedelmöityshoitoon naiselle, joka ei elä parisuhteessa miehen kanssa, ja siihen, että hänen isyytensä voidaan vahvistaa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kuuden kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää hedelmöityshoidoista ehdotettua lakia ja isyyslain muuttamista tarpeellisina ja niiden voimaan saattamista kiireellisenä. Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on asianmukaisesti pyritty sääntelyyn, joka antaa toiminnalle eettisesti, oikeudellisesti ja lääketieteellisesti hyväksyttävät puitteet sekä turvaa hoidon avulla syntyneen lapsen edun. Valiokunta antoi myös edellisestä asiasta koskeneesta ja sittemmin peruutetusta hallituksen esityksestä lausunnon, jossa käsiteltiin osittain samoja lakiehdotuksiin liittyviä keskeisiä kysymyksiä (StVL 14/2002 vp).

Hoidon antamisen edellytykset

Laissa määriteltäisiin yleiset hedelmöityshoidon antamisen edellytykset. Hoitoon tulee olla hoitoa saavien kirjallinen suostumus. Hoitoa ei saisi antaa, jos raskaus aiheuttaisi naisen iän tai terveydentilan vuoksi huomattavan vaaran naisen tai lapsen terveydelle tai on ilmeistä, ettei lapselle voida turvata tasapainoista kehitystä. Valiokunta pitää asianmukaisena sitä, ettei lakiehdotuksessa ehdoteta erityistä ikärajaa, jonka jälkeen hoitoa ei voitaisi antaa, vaan asia jää yksittäistapauksittain lääkärin harkittavaksi. Hedelmöityshoidon antamisen mahdollistaminen erilaisissa perhetilanteissa turvaa naisen ja lapsen terveyttä, koska tällöin luovuttajan terveydentila tutkitaan. Valiokunta toteaa, että lakiehdotus ei muuta julkisen terveydenhuollon vel-

vollisuutta antaa ensisijaisesti sairauden ehkäisemiseen ja hoitoon liittyviä terveydenhuollon palveluja.

Hallituksen esitys poikkeaa aikaisemmasta esityksestä muun muassa siinä, ettei annettaessa hoitoa muille kuin naisen ja miehen välisessä avio- tai avoliitossa eläville henkilöille edellytettäisi mahdollisuutta sukusolujen luovuttajan isyyden vahvistamiseen. Valiokunta pitää lakiehdotusta perusteltuna ja toteaa, että on lapsen edun mukaista saada syntyä toivottuna ja vanhemmille tai vanhemmalle, joka kykenee huolehtimaan vanhemmuudesta lapsen tasapainoisen kehityksen edellyttämällä tavalla. Isyyden vahvistamismahdollisuuden edellyttäminen kaikissa tapauksissa todennäköisesti vähentäisi luovuttajien määrää huomattavasti.

Lapsen tiedonsaantioikeus

Perustuslakivaliokunta piti edellisestä hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa ongelmallisena, jos viranomaisella on henkilön alkuperästä tietoa, johon hänellä itsellään ei ole tiedonsaantioikeutta. Hallituksen esitys perustuu tiedonsaantioikeuden turvaamiseen lapsen täytettyä 18 vuotta. Se, kerrotaanko lapselle hänen alkuperästään, jää edelleen perheen sisäiseksi asiaksi. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää ehdotettua tiedonsaantioikeutta perusteltuna.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotusten voimaan tultua ei hedelmöityshoidossa enää voitaisi käyttää sukusoluja tai alkioita, joiden luovuttajien henkilöllisyys ei ole tiedossa. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi Väestöliiton lapsettomuuslinikalla on pakastettuna yli 200 alkioita, jotka ovat saaneet alkunsa luovutetuilla munasoluilla tai siittiöillä. Anonymien luovuttajien sukusoluilla aikaansaadut alkut joudutaan käytännössä lakiehdotusten voimaan tultua hävittämään tai mahdollisesti käyttämään lääketieteelliseen tutkimukseen, jos käytölle laissa asetetut edellytykset täyttyvät. Saadun selvityksen mukaan useat anonymien luovuttajien sukusoluilla hoitoa saaneet henkilöt pitävät tärkeänä, että heidän lapsensa voisi saada biologisesti samaa alkuperää olevan sisaruksen. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta esittää, että lakivaliokunta

harkitsisi mahdollisuutta sallia tämä lisäämällä ehdotettuun siirtymäsäännökseen (38 §) momentin, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa luovutettuja sukusoluja tai alkioita, joiden luovuttajien henkilöllisyys ei ole tiedossa, voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä käyttää sisaruksen saamiseksi lapselle, joka on syntynyt saman luovuttajan sukusolusta.

Jos siittiöiden luovuttaja on antanut suostumuksensa siihen, että hänet voidaan vahvistaa lapsen isäksi, lapsen äidillä ja lapsella olisi hedelmöityshoitolaissa 23 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada tieto luovuttajan henkilöllisyydestä. Valiokunta esittää, että 2 momenttia täsmennettäisiin siten, ettei tietojen antaminen näissä tilanteissa edellyttäisi 18 vuoden ikärajan täyttymistä.

Sijaissynnytykset

Lapsen tiedonsaantioikeuden lisäksi muutosta nykyisin vallitsevaan käytäntöön merkitsisi myös se, ettei ehdotuksen mukaan sijaissynnyttäjän käyttö olisi sallittua edes niissä tapauksissa, joissa se on ainoa tapa saada lapsi hoitoa saavien omilla sukusoluilla. Sijaissynnytyksjärjestelyihin liittyviä mahdollisia psyykkisiä, sosiaalisia ja oikeudellisia ongelmia on käsitelty hallituksen esityksessä (s. 17). Esityksen perustelujen mukaan sijaissynnyttäjäjärjestelyihin on Suomessa ryhdytty 1990-luvulta lähtien noin kahdessakymmenessä tapauksessa ja näiden avulla on syntynyt arviolta kymmenen lasta (s. 5). Sijaissynnyttäjäjärjestelyä on käytetty pelkästään lääketieteellisiin perusteisiin ja hoidossa on käytetty pääsääntöisesti parin omia sukusoluja. Hallituksen esityksestä ei ilmene, että annetuista hoidoista olisi aiheutunut ongelmia. Sijaissynnyttäjäjärjestelyihin liittyvistä riitaisuuksista esimerkiksi erotilanteissa on kuitenkin raportoitu muissa maissa, ja tällaisten ongelmien ilmeneminen on mahdollista myös Suomessa.

Palvelujen tuottaja

Ehdotetun hedelmöityshoitolaissa 2 §:ssä on määritelty palvelujen tuottaja toisessa merkityksessä kuin yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa. Viimeksi mainitussa laissa palvelujen

tuottajalla tarkoitetaan vain toimintayksiköitä eikä itsenäisiä terveydenhuollon ammatinharjoittajia. Valiokunta esittää, että hedelmöityshoitolaissa käytettäisiin käsitettä palvelujen antaja palvelujen tuottajan asemesta, koska säännöksissä tarkoitetaan sekä terveydenhuollon toimintayksiköitä että itsenäisiä ammatinharjoittajia.

Valiokunta pitää tarpeellisena, että lain 5 lukuun lisättäisiin säännös palvelujen antajan velvollisuudesta pitää luetteloa siitä, mihin sukusoluja tai alkioita on siirretty. Luettelo on tarpeen sen vuoksi, että luovuttaja voi peruuttaa

suostumuksensa sukusolujen käyttöön pitkän ajan kuluttua, jolloin sukusoluja vastaanottajien palvelujen antajien jäljittäminen voi olla käytännössä mahdotonta ilman tällaista luetteloa.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 7 päivänä huhtikuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Valto Koski /sd
jäsen. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Anne Holmlund /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löfv /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk

Leena Rauhala /kd
Juha Rehula /kesk
Osmo Soininvaara /vihr
Tapani Tölli /kesk
Raija Vahasalo /kok
Erkki Virtanen /vas
Tuula Väättäinen /sd
vjäs. Satu Taiveaho /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on antanut lausuntonsa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta (HE 3/2006 vp). Esityksessä esitetään, että hedelmöityshoitoja annettaisiin lain 2 §:n 1 kohdassa määritellyllä tavalla parille, jossa nainen ja mies elävät keskenään avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa, ja 2 §:n 2 kohdan mukaan mahdollistetaan hoito myös naisille, jotka eivät elä avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa.

Edelleen esitetään määriteltäessä hedelmöityshoidon antamisen esteitä (8 §) sitä, että lääketieteellisten perusteiden lisäksi myös elämäntilanteeseen liittyvät perusteet kuuluvat säädettävän lainsäädännön piiriin.

Valiokunnan enemmistö asettui äänestyspäätöksien jälkeen tukemaan hallituksen esitystä.

Hedelmöityshoitoja säätelevän lainsäädännön aikaansaaminen on mielestämme tarpeellista ja tarkoituksenmukaista. Katsomme kuitenkin, että nyt esitetyssä muodossaan osa sääntelyn perustaa on laadittu tavalla, jota emme voi hyväksyä. Katsomme, että nyt säädettävän lainsäädännön tulisi rajoittua koskemaan miehen ja naisen muodostamia pareja, jotka elävät avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Lapsen edun ensisijaisuus tulee turvata kaikissa tilanteissa, ja sen tulee olla vahvempi kuin

aikuisen oikeus tai tarve lisääntymiseen. Lähtökohdan tulee olla se, että jokaisella lapsella on oikeus äitiin ja isään, eikä lainsäätäjän pidä tukea järjestelmää eikä toimintatapoja, joiden seurauksena lapsi olisi syntymästään lähtien pysyvästi isätön. Isättömyyden ei tule olla tavoite, eikä se ole lapsen edun mukaista. Tilanteissa, joissa syntyvän lapsen isä ei ole välittömästi tiedossa, voimassa olevan isyyslain mukaan isyys pyritään selvittämään.

Hoitoja tulisi antaa ensisijaisesti lääketieteellisin perustein. Lapsen saamisen ei tule perustua aikuisen subjektiiviseen oikeuteen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakivaliokunta muuttaisi 1. lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohtaa siten, että hedelmöityshoidon antaminen on mahdollista vain parille, jossa nainen ja mies elävät avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa, ja 8 §:ää siten, että hedelmöityshoidon antaminen perustuu ja rajoitetaan lääketieteellisiin perusteisiin, ja että lakiin tehdään muilta osin edellä olevasta seuraavat muutokset.

Helsingissä 7 päivänä huhtikuuta 2006

Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk
Juha Rehula /kesk

Raija Vahasalo /kok
Pehr Löfv /r

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on antanut lausuntonsa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta (HE 3/2006 vp). Esityksessä esitetään, että hedelmöityshoitoja annettaisiin lain 2 §:n 1 kohdassa määritellyllä tavalla parille, jossa nainen ja mies elävät keskenään avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa, ja 2 §:n 2 kohdan mukaan mahdollistetaan hoito myös naisille, jotka eivät elä avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa.

Lakiesityksessä esitetään, että hedelmöityshoidossa saadaan käyttää hoitoa saavan omia sukusoluja sekä luovutettuja sukusoluja ja alkioita laissa säädettyin edellytyksin.

Edelleen esitetään määriteltäessä hedelmöityshoidon antamisen esteitä (8 §) sitä, että lääketieteellisten perusteiden lisäksi myös elämäntilanteeseen liittyvät perusteet kuuluvat säädettävän lainsäädännön piiriin.

Valiokunnan enemmistö asettui äänestyspäättöksien jälkeen tukemaan hallituksen esitystä.

Hedelmöityshoitoja säätelevän lainsäädännön aikaansaaminen on sinänsä tarpeellista ja tarkoituksenmukaista. Katson kuitenkin, että nyt esitetyssä muodossaan osa sääntelyn perustaa on laadittu tavalla, jota en voi hyväksyä. Katson, että nyt säädettävän lainsäädännön tulisi rajoitua vain avioliitossa elävien miehen ja naisen parisuhteeseen ja että hedelmöityshoitoihin tulee

käyttää avioparin omia sukusoluja. Hedelmöityshoitoa tulisi antaa vain lääketieteellisin perustein.

Lapsen edun ensisijaisuus tulee turvata kaikissa tilanteissa, ja sen tulee olla vahvempi kuin aikuisen oikeus tai tarve. Lähtökohtana tulee olla se, että jokaisella lapsella on oikeus äitiin ja isään, eikä lainsäätäjän pidä tukea järjestelmää eikä toimintatapoja, joiden seurauksena lapsi olisi syntymästään lähtien pysyvästi isätön. Isättömyyden ei tule olla tavoite, eikä se ole lapsen edun mukaista. Tilanteissa, joissa syntyvän lapsen isä ei ole välittömästi tiedossa, voimassa olevan isyyslain mukaan isyys pyritään selvittämään.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että lakivaliokunta muuttaisi 1. lakiehdotuksen 2 §:ää siten, että hedelmöityshoidon antaminen on mahdollista vain parille, jossa nainen ja mies elävät avioliitossa, 3 §:ää siten, että hedelmöityshoitoon käytetään avioparin omia sukusoluja, ja 8 §:ää siten, että hedelmöityshoidon antaminen perustuu ja rajoitetaan lääketieteellisiin perusteisiin, ja että lakiin tehdään muilta osin edellä olevasta johtuvat muutokset.

Helsingissä 7 päivänä huhtikuuta 2006

Tapani Tölli /kesk

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

On tärkeää saada aikaan hedelmöityshoitolainsäädäntö, joka tukee lapsettomuudesta kärsiviä perheitä ja turvaa hedelmöityshoitojen avulla syntyneiden lasten oikeuksia. Hallituksen esitys ei täytä tällaisia edellytyksiä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnosta eriävät näkemykseni koskevat naispareille ja yksin eläville naisille annettavia hoitoja, luovutettujen sulusolujen käyttöä hedelmöityshoidoissa sekä ihmisalkioiden kohtelua.

Hallituksen esitys liikkuu eettisesti erittäin herkällä alueella, ja siinä käsitellään useita keskeisiä ihmisyyden perusarvoja. Hedelmöityshoidossa käytettyjen alkoiden kohtelu riippuu täysin siitä, milloin ihmiselämän katsotaan alkavan. Lapsettomuushoitojen säätely taas paljastaa erilaiset käsitykset perheestä, äitiydestä, isyydestä ja lapsen oikeuksista. Hyvä lähtökohhta on, että lääketieteen avulla hoidetaan lääketieteellisiä ongelmia. Lääketiede luo menetelmiä hedelmättömyyden hoitoon, mutta ei ratkaise kysymystä siitä, millaisten arvojen pohjalta näitä hoitoja tulisi käyttää.

Lääketieteellinen teknologia mahdollistaa lisääntymisen irrallaan perinteisestä sukupuolisuudesta käyttäytymisestä. Hedelmöityshoitoja tulee kuitenkin antaa vain lääketieteellisin perustein pariskunnan tahattoman lapsettomuuden hoitamiseksi. Sen vuoksi hoitojen piiriin ei tule sisällyttää naispareja tai yksinäisiä naisia, joiden kohdalla lapsettomuus perustuu elämäntilanteeseen. Näkemykseni mukaan hedelmöityshoitoa tulisi antaa ainoastaan aviopareille, koska avioliittoperhe on yhteiskunnan perusyksikkö, joka on lähtökohtaisesti paras perusta lasten saamiselle.

Lainsäädäntöä on pyritty johdonmukaisesti kehittämään siihen suuntaan, että jokaisella lapsella olisi isä. Myös hedelmöityshoitolain eettisenä lähtökohtana tulee kunnioittaa lapsen oikeutta sekä äitiin että isään. Yhteiskunta on ke-

hittynyt siihen suuntaan, että isättömiä lapsia on aikaisempaa enemmän, mutta tätä kehityssuuntaa ei voida pitää myönteisenä eikä sitä tule lailla edistää. Valiokunnassa asiantuntijana kuultu lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen totesi, että lakia säädettäessä ei riitä, että jokin vaihtoehto ei aiheuta lapselle haittaa. Lapsen oikeudet on myös otettava huomioon. Eikä sekään vielä riitä, vaan on etsittävä ratkaisu, joka on ennen muuta lapselle eduksi. Sekä äidillä että isällä on omat tärkeät tehtävänsä lapsen kasvun ja kehityksen eri vaiheissa. Vanhempien sukupuoli tuottaa eroja myös heidän psyykkisessä ja sosiaalisessa olemuksessaan sekä vuorovaikutuksessa lapseen. Sekä tyttö- että poikalapsi tarvitsee samaistumismahdollisuuden naiseen ja mieheen. On loukkaus lapsen ihmisoikeuksia vastaan, jos säädetään laki, joka sallii lähtökohtaisesti täysin isättömien lasten synnyttämisen.

On hyvä, että valiokunta kiinnitti huomiota lapsen tiedonsaantioikeuden ikärajaan tapauksissa, joissa luovuttaja on antanut suostumuksensa siihen, että hänet voidaan vahvistaa isäksi. Lapsen oikeus tietää biologiset vanhempansa toteutuisi kaikkein parhaiten, jos hedelmöityshoitoja annettaisiin vain parin omilla sulusoluilla ja alkioilla. Myös Kirkkohallitus asettui hedelmöityshoitolain valmistelua koskevassa lausunnossaan tälle linjalle. Henkilön on tärkeä saada tieto biologisesta vanhemmastaan. Perimän samuus ei ole perhesuhteissa ja inhimillisen kulttuurin siirrossa merkityksetön asia. Vanhemmuus on biologista, sosiaalista ja juridista. Lapsen oikeudellinen ja sosiaalinen asema on selkein ja turvallisin silloin, kun hän on avioliitossa olevien vanhempiensa biologinen lapsi. Lakia säädettäessä on tärkeää pitää ensisijaisena lapsen, heikoimman osapuolen, etua. Jos luovutussolujen käyttö sallitaan, luovutuksen ikäraja tulisi korottaa ja terveysriskejä sisältävän munasolujen luovutuksen osalta edellyttää, että luovuttaja on synnyttänyt.

Alkio on ihmisyksilö

Hedelmöityshoitoihin liittyy ihmiselämän alun eettisiä ongelmia. Biologisesti tarkastellen ihmisen elämä saa alkunsa hedelmöityksessä. Hedelmöityksen jälkeen yksilön kehityksessä ei ole mitään ratkaisevaa käännekohtaa, jossa alkion tai sikiön voitaisiin katsoa saavuttaneen ihmisyyden. Jokainen hedelmöittynyt munasolu, tsygootti, on geneettiseltä eli perinnöllisyystieteelliseltä kannalta katsoen ainutkertainen ihmisyksilö. Siitä kehitys tapahtuu jatkuvana prosessina syntymään ja aina aikuisuuteen asti.

Hedelmöityshoidoissa tulisi luoda alkioita vain se määrä, joka on tarkoitettu viedä naiseen raskauden aikaansaamiseksi. Keinoalkuisen hedelmöityksen seurauksena syntyneitä ihmisalkiota tulee kohdella ihmisarvoisella kunnioituksella. Koeputkihedelmöityksessä syntyy nykyisin ylimääräisiä alkioita, joita ei siirretä kohtuun ja jotka käytetään myöhemmin hyötykäyttötutkimusmateriaalina tai tuhoaan. Lääketieteellisen tutkimuksen ja hoidon lähtökohtana tulisi olla ihmiselämän kunnioittaminen kaikissa tilanteissa, ja myös keinoalkuisen hedelmöityksen seurauksena syntyneitä alkioita tulisi kohdella ihmisarvoisella kunnioituksella. Kun alkioita tuotetaan vain tarvittava määrä, niiden tuhoamiseen liittyvää eettistä ongelmaa ei synny.

Kantani on, ettei hedelmöityshoitoja annettaessa alkioita saisi valikoida millään perusteil-

la. Alkiodiagnostiikan eettinen lähtökohta on yksilön ominaisuuksiin perustuva valikointi, jossa esimerkiksi kehitysvammaiselle ei anneta oikeutta elämään ja samalla osoitetaan, että vain terveet lapset ovat tervetulleita tähän yhteiskuntaan. Ihmisyksilön elämä alkaa hedelmöitymisessä, ja kun alkioita valikoidaan, ei valikoida enää pelkkiä ominaisuuksia, vaan yksilöitä. Syntyvän lapsen terveyteen vaikuttava valikointi tulisi rajoittaa vain sukusoluihin ja poistaa mahdollisuus alkiovalikointiin.

Eriävässä mielipiteessä ehdottamani pykälämuutokset edellyttävät muutoksia myös muihin pykäliin. Pääperiaatteena kautta linjan tulisi olla jo olemassa olevien ihmisalkioiden ja lain voimaantulon jälkeen muodostettavien ihmisalkioiden kunnioittaminen ja hedelmöityshoidoilla syntyvien lasten oikeus molempiin vanhempiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katson, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan olisi tullut lausunnossaan lakivaliokunnalle esittää,

että 1. lakiehdotuksen 2—8 § ja 38 § hyväksytään muutettuina (Eriävän mielipiteen muutosehdotukset) ja

että muutosten edellyttämät tarkistukset tehdään myös muihin pykäliin.

Eriävän mielipiteen muutosehdotukset

1.

Laki
hedelmöityshoidoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

<p style="text-align: center;">1 luku</p> <p style="text-align: center;">Yleiset säännökset</p> <p style="text-align: center;">2 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Määritelmät</i></p> <p>Tässä laissa tarkoitetaan:</p> <p>1) <i>parilla</i> naista ja miestä, jotka elävät keskenään avioliitossa (<i>poist.</i>); (2 kohta <i>poist.</i>); (3 ja 4 kohta kuten HE) (5 kohta kuten StVL) (6 kohta kuten HE)</p> <p style="text-align: center;">3 §</p> <p><i>Sukusolujen ja alkioiden käyttö hedelmöityshoidossa</i></p> <p>Hedelmöityshoidossa saadaan käyttää tässä laissa säädetyn edellytyksin hoitoa saavan omia sukusoluja ja alkioita (<i>poist.</i>).</p> <p><i>Jos nainen, jonka sukusolua on käytetty alkion muodostamiseen, kuolee ennen alkion viemistä hänen kohtuunsa, saadaan tuotetut alkiot kuitenkin luovuttaa käytettäväksi toisen parin hedelmöityshoidoissa. Luovutus on mahdollinen, jos ne, joiden sukusoluista alkio on muodostettu, ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa.</i></p>	<p style="text-align: center;">4 §</p> <p><i>Sukusolujen ja alkioiden käytön yleiset rajoitukset</i></p> <p>Hedelmöityshoidossa ei saa käyttää: (1—3 kohta kuten HE) 4) <i>luovutettuja sukusoluja ja alkioita. (Uusi)</i></p> <p>Tässä laissa tutkimustoimintana ei pidetä: (1 kohta kuten HE) 2) toimenpidettä, jonka avulla sukusolu (<i>poist.</i>) sen luonnollista kehitystä vaarantamatta voidaan todeta tutkitun vakavan sairauden kannalta perimältään terveeksi (<i>poist.</i>).</p> <p><i>Hedelmöityshoidoissa saa tuottaa alkioita vain sen määrän, joka on tarkoitus viedä naisen raskauden aikaansaamiseksi.</i></p> <p style="text-align: center;">5 §</p> <p><i>Lapsen ominaisuuksiin vaikuttaminen</i></p> <p>Hedelmöityshoidon tuloksena syntyvän lapsen ominaisuuksiin vaikuttaminen valikoimalla sukusoluja (<i>poist.</i>) taikka muulla tavalla on sallittu vain 2 (<i>poist.</i>) momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.</p> <p>Syntyvän lapsen terveyteen voidaan vaikuttaa valikoimalla tutkitun vakavan sairauden kannalta terveiksi todettuja sukusoluja (<i>poist.</i>). Lapsen sukupuolen määräytymiseen saadaan vaikuttaa <i>valikoimalla sukusoluja</i>, jos hedelmöityshoidossa käytetään parin omia sukusoluja ja näistä syntyvällä toista sukupuolta olevalla lapsella olisi huomattava vaara saada vakava sairaus. (3 mom. <i>poist.</i>)</p>
---	--

6 §

Sukusolujen ja alkioiden hävittäminen

Varastoidut sukusolut (*poist.*) on hävitettävä viipymättä, kun palvelujen tuottajan tietoon on tullut, että se, jonka sukusoluista on kyse, (*poist.*) on kuollut, tai (*poist.*) kun palvelujen antaja on vastaanottanut asianomaisen pyynnön sukusolujen tai alkioiden hävittämisestä.

(2—4 mom. *poist.*)

7 §

Sukusolujen käyttö muuhun tarkoitukseen

Hävittämisen sijasta sukusoluja (*poist.*) voidaan 6 §:ssä säädetyn estämättä käyttää muuhun luvalliseen tarkoitukseen, jos siihen on saatu sen tai niiden kirjallinen suostumus, joiden sukusoluista (*poist.*) on kysymys.

2 luku

Hedelmöityshoidon antaminen

8 §

Hedelmöityshoidon antamisen esteet

Hedelmöityshoitoa ei saa antaa, jos:
(1—3 kohta kuten HE)

4) hedelmöityshoidon antamiseen suostumuksensa antanut on peruuttanut sen tai kuollut; paitsi jos toinen osapuoli on kuollut äkillisesti hedelmöityshoitojen aikana, jolloin hedelmöityshoito saadaan saattaa loppuun vuoden kuluessa kuolemasta;

(5 ja 6 kohta kuten HE)

Hedelmöityshoitoa ei saa antaa, elleivät perusteet hoidon antamiselle ole lääketieteelliset.
(Uusi)

8 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

38 §

Siirtymäsäännökset

(*Poist.*) Alkioita, jotka on luovutettu tai varastoitu hedelmöityshoidossa käytettäväksi ennen tämän lain voimaantuloa, saadaan lain voimaantulon jälkeen käyttää sellaisen naisen hedelmöityshoidossa, jonka munasolua on käytetty alkion tuottamisessa ja jonka hedelmöityshoitoa varten alkio on tuotettu. Nainen tai pari voi luovuttaa ennen lain voimaantuloa tuotetun alkion lapsettoman parin hoitoa varten.

(2 mom. kuten HE)

Helsingissä 7 päivänä huhtikuuta 2006

Leena Rauhala /kd